

Δελτίο Ανταγωνιστικότητας

Ελλάδα - Φινλανδία

Τι μπορεί να κερδίσει η Ελλάδα από την Φινλανδία - Τι μπορεί η Φινλανδία να κερδίσει από την Ελλάδα

- Μετά την οικονομική ύφεση της δεκαετίας του '90 τόσο η Ελλάδα όσο και η Φινλανδία σημείωσαν εντυπωσιακή οικονομική ανάπτυξη σαν αποτέλεσμα στρατηγικών επιλογών, όπως ήταν η συμμετοχή στην Ε.Ε., η ένταξη στην ΟΝΕ και η προώθηση σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.
- Η Φινλανδία άνοιξε την οικονομία της, απελευθερώνοντας σημαντικούς κλάδους όπως οι αγορές κεφαλαίου, οι τηλεπικοινωνίες, η ηλεκτρική ενέργεια και οι οδικές μεταφορές. Η προώθηση αυτών των μεταρρυθμίσεων, σε συνδυασμό με την επικέντρωση στην υπεύθυνη δημοσιονομική διαχείριση καθώς επίσης και η έντονη και συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης, οδήγησαν τη χώρα αυτή σε μια ισχυρή και παρατεταμένη ανάκαμψη, η οποία της εξασφάλισε επιδόσεις οι οποίες από τις αρχές της δεκαετίας του 90 σταθερά ξεπερνούσαν τις όποιες εξελίξεις της οικονομικής συγκυρίας.
- Η Ελλάδα προχώρησε επίσης σε απελευθέρωση σημαντικών κλάδων κατά τη δεκαετία του '90, όπως οι τηλεπικοινωνίες και οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, με το θετικό αντίκτυπο αυτών των μεταρρυθμίσεων να ενισχύεται από τη μακροοικονομική σταθερότητα που εξασφάλισε η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ. Παράλληλα όμως, σημαντικές αγορές όπως η ηλεκτρική ενέργεια και οι οδικές μεταφορές, οι οποίες απελευθερώθηκαν κατά τις προηγούμενες δεκαετίες στη Φινλανδία, ακόμα δεν λειτουργούν ως ανοικτές και ανταγωνιστικές αγορές στην Ελλάδα.
- Η Ελλάδα επίσης δεν έχει κατορθώσει να εκσυγχρονίσει το δημόσιο τομέα, να μειώσει το διοικητικό κόστος και να αυξήσει την αποτελεσματικότητα του κρατικού προϋπολογισμού στο βαθμό που το έχει πετύχει η Φινλανδία την προηγούμενη δεκαετία.

Περιεχόμενα:

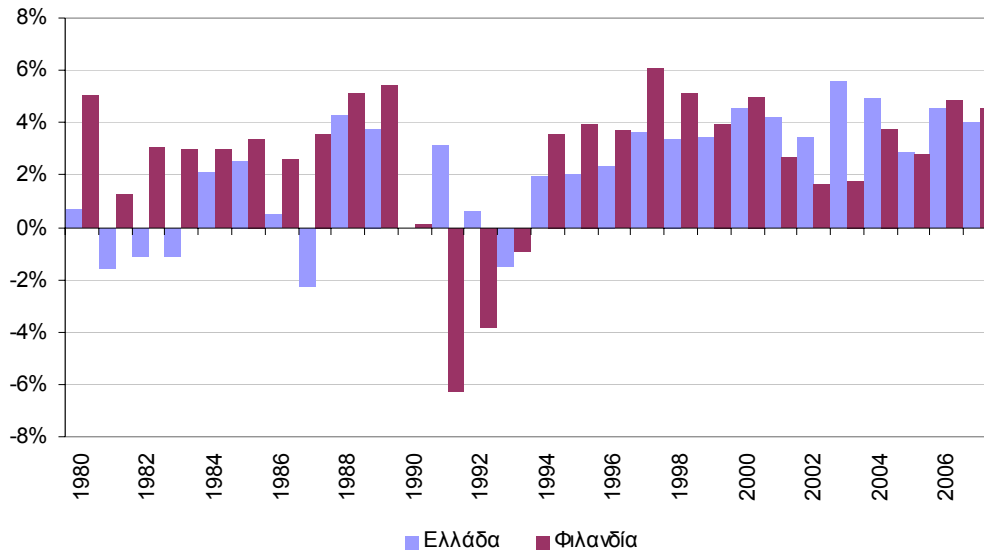
	Σελίδα
1 Μακροοικονομικό περιβάλλον	2
2 Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις	3
3 Δημόσια Διοίκηση	6
4 Επιχειρηματικό περιβάλλον	7
5 Κοινωνία της πληροφορίας	8

1. Μακροοικονομικό περιβάλλον

Μετά την οικονομική ύφεση της δεκαετίας του '90 τόσο η Ελλάδα όσο και η Φινλανδία σημείωσαν εντυπωσιακή οικονομική ανάπτυξη σαν επακόλουθο στρατηγικών αποφάσεων όπως ήταν η συμμετοχή στην Ε.Ε., η ένταξη στην ΟΝΕ και η προώθηση σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Διάγραμμα 1: Αύξηση πραγματικού ΑΕΠ

(σταθερές τιμές 2000)

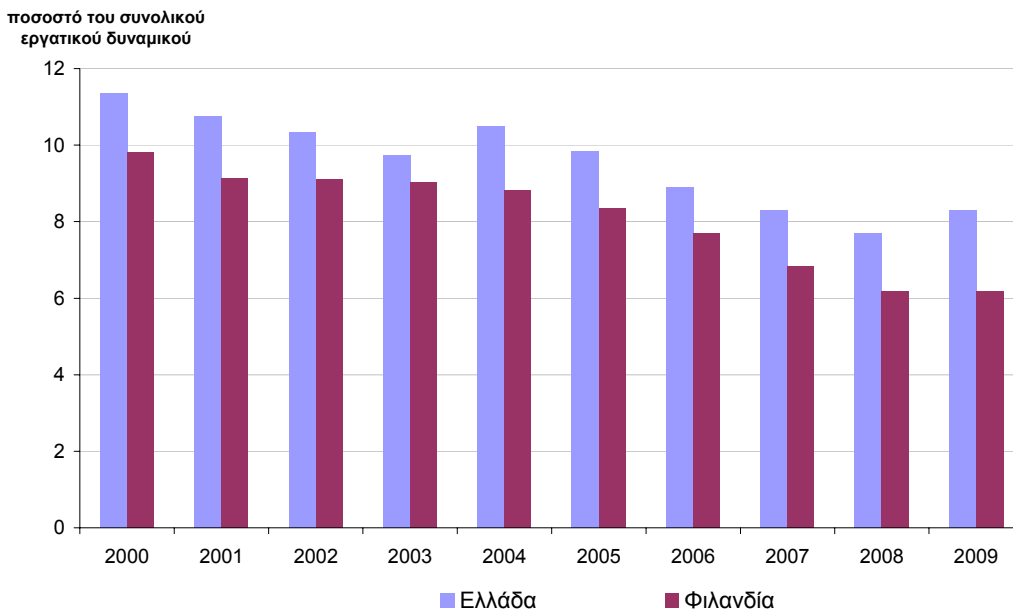

Πηγή: Ameco Database

Πίνακας 1: Σύγκριση μακροοικονομική πολιτικής

	ΑΕΠ	Ανεργία	Δημοσιονομική κατάσταση	Γήρανση πληθυσμού
Φινλανδία	Ισχυρή ανάπτυξη μετά τα μέσα της δεκαετίας του 90	Μειούμενη αλλά ακόμα υψηλή	Πλεόνασμα και πολύ χαμηλό δημόσιο χρέος	Σημαντικά προβλήματα από τη ραγδαία γήρανση πληθυσμού
Ελλάδα	Ισχυρή ανάπτυξη μετά την δεκαετία του '90	Μειούμενη αλλά ακόμα υψηλή	Ελλείμματα και υψηλό δημόσιο χρέος	Σημαντικά προβλήματα από τη ραγδαία γήρανση πληθυσμού

Διάγραμμα 2: Ποσοστό Ανεργίας

Πηγή: ΔΝΤ - World Economic Outlook Database, Οκτώβριος 2008

2. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις

Αναμφισβήτητα, σε ορισμένα σημεία η Φινλανδία έχει πετύχει περισσότερα από την Ελλάδα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες, καθώς σήμερα θεωρείται περισσότερο ανταγωνιστική και με μια υγιέστερη διαμόρφωση των δημοσίων οικονομικών της χώρας. Η Φινλανδία αντιμετώπισε μια σοβαρή ύφεση στο τέλος της δεκαετίας του '80 καθώς τα θετικά αποτελέσματα της απελευθέρωσης του κλάδου των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών εξαντλήθηκαν σε μια περίοδο σοβαρής διεθνούς οικονομικής ύφεσης, η οποία επιπλέον συνέπεσε και με την κατάρρευση των εμπορικών σχέσεων της Φινλανδίας με τη Ρωσία.

Στο κατόπι αυτών των δοκιμασιών η Φινλανδία προχώρησε στο άνοιγμα της οικονομίας της, απελευθερώνοντας σημαντικούς κλάδους της οικονομίας που στο παρελθόν είχαν σημαντικούς θεσμικούς περιορισμούς που εμπόδιζαν την ανταγωνιστική λειτουργία τους. Ακολουθώντας τις αγορές κεφαλαίου, οι τηλεπικοινωνίες, η ηλεκτρική ενέργεια, οι οδικές μεταφορές και πολλοί άλλοι κλάδοι απελευθερώθηκαν μετασχηματίζοντας μια οικονομία που παλαιότερα βασιζόταν στις αρχές του κρατικού παρεμβατισμού σε μία οικονομία με ανοικτές αγορές η οποία πλέον αποτελούσε, από το 1995, μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι μεταρρυθμίσεις ήταν εκτεταμένες και περιελάμβαναν σημαντικό αριθμό μέτρων τα οποία συνέβαλαν στο άνοιγμα της οικονομίας πέρα από τους παραπάνω κυρίαρχους κλάδους. Η προώθηση αυτών των μεταρρυθμίσεων πλαισιώθηκε με την επικέντρωση στην υγιή μακροοικονομική διαχείριση, την

άσκηση συνετής μισθολογικής πολιτικής, τον εκσυγχρονισμό και την ενδυνάμωση των αρχών του ελεύθερου ανταγωνισμού καθώς επίσης και την έντονη και συνεχή προσπάθεια για τη βελτίωση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές οδήγησαν σε μια ισχυρή και παρατεταμένη ανάκαμψη, η οποία εξασφάλισε στη φινλανδική οικονομία από τις αρχές της δεκαετίας του 90 επιδόσεις που σταθερά ξεπερνούσαν τις συγκυριακές εξελίξεις του οικονομικού κύκλου.

Η Ελλάδα προχώρησε και αυτή στην απελευθέρωση σημαντικών κλάδων, όπως ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών και ο κλάδος των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, κατά τη δεκαετία του '90 και τα θετικά αποτελέσματα αυτών των μεταρρυθμίσεων ενισχύθηκαν από τη μακροοικονομική σταθερότητα που εξασφάλισε η ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ. Παράλληλα όμως, σημαντικές αγορές όπως η ηλεκτρική ενέργεια και οι οδικές μεταφορές, οι οποίες απελευθερώθηκαν κατά τις προηγούμενες δεκαετίες στη Φινλανδία ακόμα δεν λειτουργούν ως ανοικτές και ανταγωνιστικές αγορές στην Ελλάδα. Επίσης, η Ελλάδα δεν έχει πετύχει να εκσυγχρονίσει τον δημόσιο τομέα, να μειώσει το διοικητικό βάρος και να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των προϋπολογισμών της κυβέρνησης στο βαθμό που το έχει κάνει η Φινλανδία την προηγούμενη δεκαετία. Κατά συνέπεια, η Ελλάδα σήμερα αντιμετωπίζει μια λιγότερο ευνοϊκή δημοσιονομική πραγματικότητα ενώ ο δημόσιος τομέας συνεχίζει να επιβάλλει ένα πολύ υψηλό διοικητικό βάρος στον ιδιωτικό τομέα. Το βάρος αυτό – μαζί με το υψηλό επίπεδο διαφθοράς που επισύρει – φαίνεται να επιβαρύνει σημαντικά την επιχειρηματικότητα, και ειδικά την καινοτόμα επιχειρηματικότητα, στην Ελλάδα σήμερα, και να καθλώνει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας.

Καθώς η Ελλάδα έχει μερικά κοινά επιτεύγματα με τη Φινλανδία, στα οποία περιλαμβάνεται ένα υγιές και ανεπτυγμένο χρηματοπιστωτικό σύστημα το οποίο μπορεί να υποστηρίξει την μελλοντική ανάπτυξη της οικονομίας, υπάρχουν σημαντικά διδάγματα που μπορούμε να αξιοποιήσουμε από την ολοκλήρωση της προσπάθειας για την απελευθέρωση των αγορών στην Ελλάδα και τη βελτίωση της αποδοτικότητας του δημόσιου τομέα, χωρίς την ίδια ώρα να παραμεληθούν οι κοινές αρχές και αξίες που επικρατούν και στις δύο χώρες.

Πίνακας 2: Σύγκριση κυριότερων μεταρρυθμίσεων

	Φινλανδία	Ελλάδα
Ενδυνάμωση των αρχών ανταγωνισμού	Ναι, μέσα δεκαετίας 90	Ναι, 2005
Ένταξη στην ΕΕ και την ΟΝΕ	Ναι	Ναι
Απελευθέρωση χρηματοπιστωτικού τομέα	Ναι, δεκαετία 80	Ναι, δεκαετία 90
Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας	Ναι, δεκαετία 90	Ακόμα ανεπαρκής
Απελευθέρωση αγοράς οδικών μεταφορών	Ναι, 1991	Όχι
Απελευθέρωση τηλεπικοινωνιών	Ναι, δεκαετία 90	Ναι, δεκαετία 90
Μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα και του συστήματος κατάρτισης προϋπολογισμού	Ναι, σε εξέλιξη από τη δεκαετία 90	Καθυστερεί
Μείωση διοικητικού βάρους	Ναι, σε εξέλιξη από τη δεκαετία 90	Καθυστερεί
Βελτίωση ποιότητας νομοθεσίας σαν προτεραιότητα	Από το 1995	Όχι

Πλαίσιο 1: Απελευθέρωση κλάδου ηλεκτρικής ενέργειας στη Φινλανδία

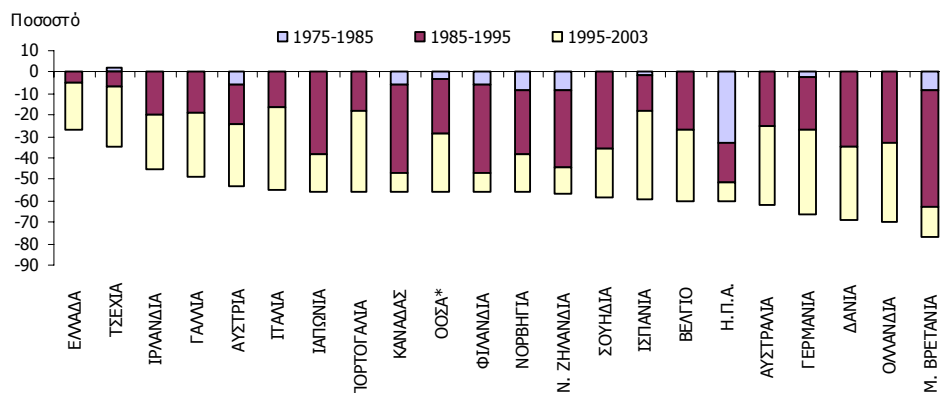
Ο κλάδος της ηλεκτρικής ενέργειας απελευθερώθηκε στη Φινλανδία νωρίς, και σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, κατά τη δεκαετία του '90. Η διαδικασία ξεκίνησε με το Νόμο για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας του 1995, ο οποίος εισήγαγε την πρόσβαση τρίτων στο μονοπωλιακό δίκτυο και επέτρεψε στους μεγάλους χρήστες να επιλέξουν μεταξύ διαφορετικών προμηθευτών. Από το 1997 όλοι οι καταναλωτές μπορούσαν να επιλέξουν τον προμηθευτή τους, και από το 1998 μπορούσαν να το κάνουν χωρίς χρέωση για νέο μετρητή. Η κάθετη αλυσίδα εφοδιασμού έχει αποκεντρωθεί (μέσω λογιστικού διαχωρισμού) ώστε να γίνει διαχωρισμός διανομής και προσφοράς. Ιδρύθηκε μία ρυθμιστική αρχή (η σημερινή Energy Market Authority) η οποία σήμερα καλύπτει και την αγορά αερίου. Ένα άλλο θετικό χαρακτηριστικό είναι η πλήρης ενοποίηση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στις σκανδιναβικές χώρες.

Ειδικά στις μεταρρυθμίσεις στις οποίες η Ελλάδα έχει καθυστερήσει σε σύγκριση με τη Φινλανδία, όπως η αύξηση της αποδοτικότητας του δημοσίου τομέα, η διαμόρφωση ενός φιλικού ως προς την επιχειρηματικότητα περιβάλλοντος και η αποτελεσματική απελευθέρωση των αγορών ενέργειας και μεταφορών, η εμπειρία της Φινλανδίας μπορεί να αποτελέσει ένα ιδιαίτερα χρήσιμο παράδειγμα για την Ελλάδα.

Στις αγορές προϊόντων, η Φινλανδία προχώρησε σε αξιόλογες μεταρρυθμίσεις κατά την περίοδο 1985-1995 υιοθετώντας το πρόγραμμα της ΕΕ για την εσωτερική αγορά ενώ για την Ελλάδα ουσιαστικά η πρόοδος αυτή ήταν συγκριτικά μικρότερη και αρχίζει να καταγράφεται μετά από το 1995 όταν άρχισε να λειτουργεί ανταγωνιστικά η αγορά τηλεπικοινωνιών (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Ένταση μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων 1975 - 2003

(ποσοστιαία μεταβολή του δείκτη έντασης κανονιστικών ρυθμίσεων¹)

* Απλός μέσος όρος μεταξύ 21 χωρών του ΟΟΣΑ
Πηγή: Political Economy of Structural Reform, ΟΟΣΑ, 1/3/2006

¹ Ο δείκτης υπολογίζεται ως απλός μέσος όρος ρυθμίσεων σε 7 μη μεταποιητικούς κλάδους: Σιδηροδρόμους, οδικές μεταφορές, αερογραμμές, φυσικό αέριο, ηλεκτρισμό, τηλεπικοινωνίες και ταχυδρομεία. Οι δείκτες παίρνουν τιμή από 0 έως 1, όπου το 1 αποδίδεται στις χώρες με τους περισσότερους και το 0 στις χώρες με τους λιγότερους κανονισμούς. Ολόκληρη η ράβδος δείχνει την ποσοστιαία μείωση ρυθμίσεων κατά την περίοδο 1975—2003, χωρισμένη σε τρεις υποπεριόδους.

3. Δημόσια Διοίκηση

Η Ελλάδα πρέπει να εξετάσει προσεκτικά τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στη Φινλανδία οι οποίες ενισχύουν το ρόλο της δημόσιας διοίκησης ως παράγοντα διευκόλυνσης και όχι ως άμεσου παρόχου δημόσιων υπηρεσιών. Η φινλανδική προσπάθεια βασίστηκε σε μία αντιγραφειοκρατική και πελατοκεντρική προσέγγιση η οποία προωθήθηκε παράλληλα με την μεταρρύθμιση της δημοσιονομικής διαχείρισης.

Η Ελλάδα πρέπει επίσης να πάρει μαθήματα από τον ανοικτό και έντιμο πολιτικό διάλογο που προωθήθηκε στη Φινλανδία αμέσως μετά την κρίση στις αρχές της δεκαετίας του '90. Αυτός ο διάλογος εστιάστηκε στο ρόλο του κράτους στην οικονομία, στην πρόκληση αποδοχής της ανάγκης για απελευθέρωση των αγορών ώστε να ωφεληθούν οι καταναλωτές παράλληλα με τη διατήρηση της κοινωνικής αλληλεγγύης καθώς και στην ανάγκη για βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δημόσιων δαπανών σε περιόδους δημοσιονομικών πιέσεων. Αυτός ο διάλογος οδήγησε στην αποδοχή της αρχής ότι ρόλος του κράτους είναι πρωτίστως να αποτελεί εγγυητή του νόμου και της τάξης και να παρέχει τις βασικές υποδομές και δημόσιες υπηρεσίες, αλλά μέσα στα πλαίσια των ανοικτών και ανταγωνιστικών αγορών. Βοήθησε επίσης να αναδείξει την ανάγκη περιορισμού των δημόσιων δαπανών, ειδικά των κοινωνικών μεταβιβάσεων που αυξανόντουσαν με υπερβολική ταχύτητα την περίοδο εκείνη, σε συνδυασμό με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δημόσιων δαπανών. Με αυτόν τον τρόπο η Φινλανδία κατόρθωσε να διασφαλίσει την υλοποίηση κεντρικών πολιτικών ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής παράλληλα με τη βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών, ώστε τελικά το φινλανδικό κράτος να είναι σήμερα σε θέση να εγγυάται τη μακροχρόνια βιωσιμότητα αυτών των πολιτικών.

Όσον αφορά στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, οι φινλανδικές μεταρρυθμίσεις προωθήθηκαν παρά τις σημαντικές προκλήσεις που προκύπτουν όταν η εξουσία αναδιανέμεται μεταξύ αρμόδιων υπουργείων και αρχών και παρά τη δυσκολία επανεκπαίδευσης ενός συστήματος ή ατόμων που είναι εξοικειωμένα να ασκούν με έναν συγκεκριμένο τρόπο τα καθήκοντά τους. Ειδικότερα, η αύξηση της αυτονομίας αποκεντρωμένων αρχών έχει προκαλέσει ανησυχίες ότι υπονομεύει τη συνοχή της κυβερνητικής πολιτικής προκαλώντας συζήτηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η κυβέρνηση μπορεί να την ενισχύσει. Και αυτή η περίπτωση περιλαμβάνει χρήσιμα διδάγματα για όσους διαμορφώνουν σήμερα πολιτική στην Ελλάδα.

Γενικότερα, εκείνοι που διαμορφώνουν πολιτικές θα πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά την εμπειρία της Φινλανδίας στην απελευθέρωση σημαντικών αγορών που ακόμα δεν είναι αρκετά απελευθερωμένες στην Ελλάδα, ειδικά στο βαθμό που αυτή η απελευθέρωση έγινε χωρίς να υπάρξουν υποχωρήσεις στις πολιτικές ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής. Συγχρόνως η μείωση του διοικητικού βάρους και η βελτίωση της διαδικασίας σύνταξης προϋπολογισμού είναι προκλήσεις που θα δημιουργήσουν επίσης σημαντικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα.

Πλαίσιο 2: Προτεραιότητες μεταρρυθμίσεων στον δημόσιο τομέα της Φινλανδίας κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών

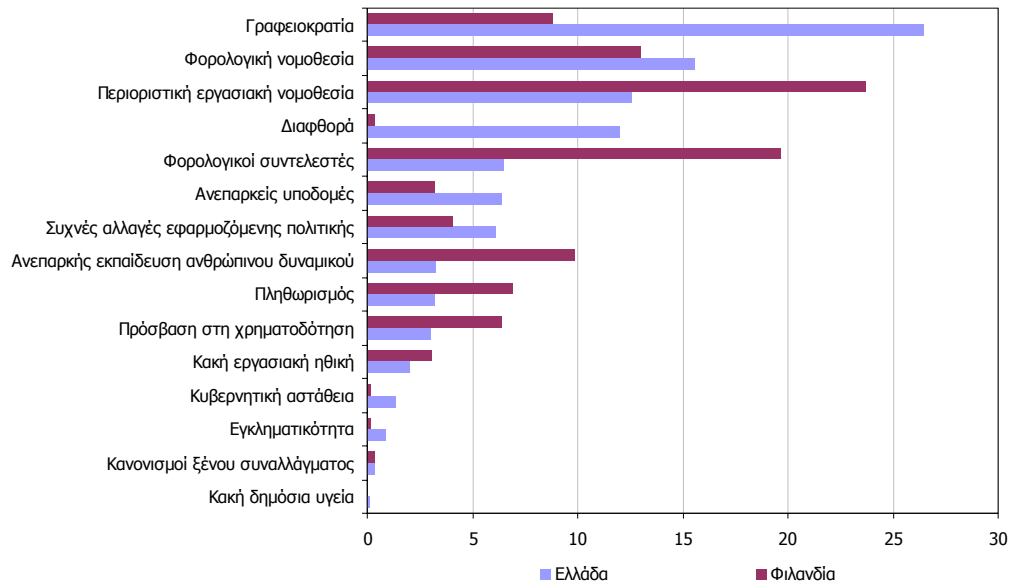
1. Εκ των προτέρων δημοσιονομικοί έλεγχοι έχουν αντικατασταθεί με εκ των υστέρων υποβολή εκθέσεων, ελέγχων και αξιολογήσεων. Όλα τα υπουργεία και οι φορείς προετοιμάζουν ετήσιες εκθέσεις.
2. Αποτελεσματική υιοθέτηση προϋπολογισμών βάσει προγράμματος η οποία οδήγησε σε πλεονασματικούς προϋπολογισμούς και χαμηλό δημόσιο χρέος.
3. Προσανατολισμός στο αποτέλεσμα με εστίαση σε στόχους.
4. Διοικητική αποκέντρωση και ενδυνάμωση των δημοτικών αρχών.
5. Πρόγραμμα αξιολόγησης των διοικητικών μεταρρυθμίσεων.
6. Σταθερή προώθηση της ποιότητας και της λειτουργικότητας του δημόσιου τομέα από τη δεκαετία του '90.
7. Λήψη αποφάσεων βασισμένη σε αναζήτηση της συναίνεσης και αποφυγή της σύγκρουσης.

4. Επιχειρηματικό περιβάλλον

Από εκθέσεις διεθνών οργανισμών, όπως το World Economic Forum και η Παγκόσμια Τράπεζα, προκύπτει ότι το σημαντικότερο εμπόδιο στο επιχειρηματικό περιβάλλον της Φινλανδίας έχει να κάνει με την αγορά εργασίας, ειδικά με τις ακαμψίες στην πρόσληψη και απόλυση εργαζομένων, ενώ στην Ελλάδα η γραφειοκρατία αποτελεί τον πιο προβληματικό παράγοντα στο επιχειρείν (Διαγράμματα 4 και 5).

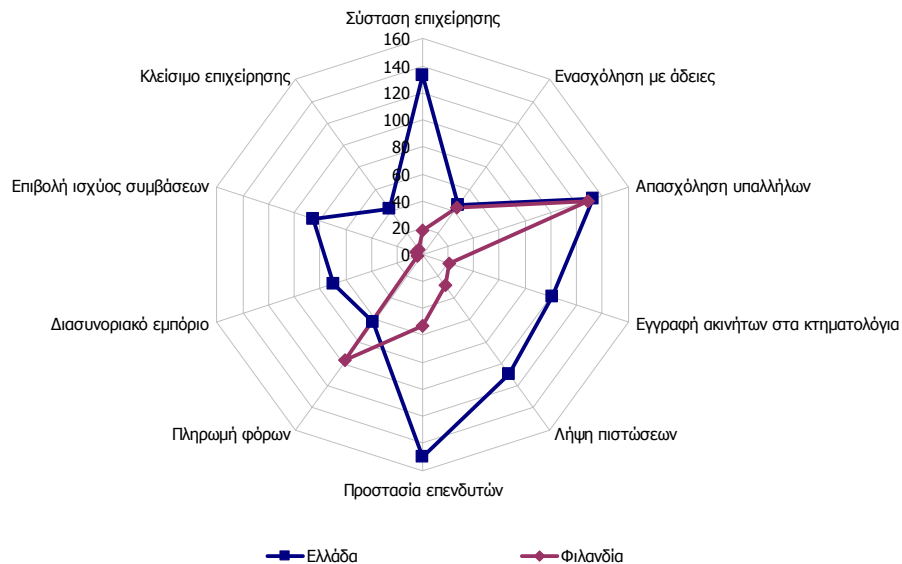
Η λειτουργία των αγορών εργασίας και στις δύο χώρες φαίνεται να αφήνει περιθώρια για περαιτέρω βελτίωση ειδικά σε ότι αφορά την αύξηση της απασχόλησης. Σημαντικές προκλήσεις πολιτικής βρίσκονται ακόμα μπροστά, ειδικά σε ότι αφορά στις επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού, την είσοδο του ανταγωνισμού σε διάφορες υπηρεσίες, την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας και τη βελτίωση των δημόσιων προμηθειών. Δεδομένου ότι στην Ελλάδα δίνεται προτεραιότητα σε αξίες που αποτελούν παραδοσιακά αξίες και των σκανδιναβικών χωρών, όπως είναι η δικαιοσύνη και η κοινωνική αλληλεγγύη, και οι δύο χώρες έχουν πολλά να κερδίσουν συγκρίνοντας τις εμπειρίες τους και ανταλλάσσοντας ιδέες σχετικά με το πώς μπορούν να αντιμετωπίσουν τις υφιστάμενες προκλήσεις.

Διάγραμμα 4: Οι πιο προβληματικοί παράγοντες για την επιχειρηματικότητα 2008 – 2009

Πηγή: World Economic Forum, Global Competitiveness Report 2008 – 2009

Διάγραμμα 5: Κατατάξεις Doing Business 2009

Πηγή: World Bank, Doing Business 2009

Προκειμένου να βελτιώσει το επιχειρησιακό περιβάλλον της, η Ελλάδα πρέπει να ελαχιστοποιήσει τις αβεβαιότητες, τους κινδύνους και τις δαπάνες που σχετίζονται με τις επενδύσεις και την επιχειρηματική δραστηριότητα και που προέρχονται από γραφειοκρατικές ρυθμίσεις, άχρηστες διαδικασίες και καθυστερήσεις λόγω σύνθετων κανονισμών και δυσκαμψιών στις αγορές. Επιπλέον, πρέπει να αναληφθεί περαιτέρω δράση ώστε να καταστεί δυνατή η ευέλικτη και γρήγορη προσαρμογή των επιχειρήσεων στις νέες εξελίξεις, η μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης στην επιχειρηματική δραστηριότητα, η ενθάρρυνση των επενδύσεων και της καινοτομίας και η προώθηση της ανάπτυξης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και να αφεθεί χώρος για ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων από τις επιχειρήσεις με αντίστοιχη ανταπόδοση.

5. Κοινωνία της πληροφορίας

Η Φινλανδία προωθεί μια σαφή πολιτική για την ένταξη του πληθυσμού της στην κοινωνία της πληροφορίας. Με αυτή την τακτική, αναπτύσσει ένα ευρύ φάσμα χρήσης τεχνολογιών πληροφορίας, οι οποίες οδηγούν τελικά σε νέα προϊόντα και νέες αγορές. Με την ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας, η Φινλανδία δίνει στις επιχειρήσεις της μια σημαντική θέση στον παγκόσμιο ανταγωνισμό, δεδομένου ότι η αύξηση της προσφοράς τεχνολογικά εξελιγμένων συσκευών καλύπτει την αντίστοιχη ζήτηση με ολοένα ταχύτερους ρυθμούς. Η Φινλανδία προσφέρει ένα συνεχώς εξελισσόμενο πειραματικό έδαφος για την εξοικείωση των ανθρώπων με την επανάσταση της πληροφορίας, διαμορφώνοντας τις μελλοντικές χρήσεις και αγορές στον τομέα της κοινωνίας της πληροφορίας, ειδικά τις χρήσεις που βασίζονται στην τεχνολογία του κινητού διαδικτύου².

² The Information Society and the Welfare State, Manuel Castells and Pekka Himanen, Oxford University Press, 2002